

СИНГУБОВ О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу факультету права
та масових комунікацій
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК [347.121 – 053.2: 347.78] (477)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ДІТЕЙ, ЩО ВИНИКАЮТЬ НА ПІДСТАВІ СТВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЇХНЬОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ, ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У цій статті досліджено правову природу особистого немайнового права дитини на результати її інтелектуальної, творчої діяльності та способи його здійснення.

Ключові слова: особисті немайнові права, діти, інтелектуальна діяльність, авторство.

В статье исследована правовая природа личного неимущественного права ребенка на результаты его интеллектуальной, творческой деятельности и способы его осуществления.

Ключевые слова: личные неимущественные права, дети, интеллектуальная деятельность, авторство.

Legal nature of a child's personal non-property right on the results of his/her intellectual and creative activity and the ways of its realization is researched in this article.

Key words: personal non-property rights, children, intellectual activity, authorship.

Вступ. Проблема дитячої особистості, питання створення умов для її вільного, всебічного та гармонічного розвитку знаходилися, знаходяться й будуть знаходитися в центрі соціального, економічного та політичного курсу України, оскільки діти – це її майбутнє. Як наслідок, провідна роль у системі особистих немайнових прав осіб, які не досягли повноліття, відводиться правам у сфері інтелектуальної діяльності, здійснення яких сприяє розвитку дитячої особистості.

Так, серед духовних благ, з приводу яких неповнолітні особи можуть вступати в правовідносини між собою та з іншими особами, ст. 177 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] називає результати інтелектуальної, творчої діяльності, які відповідно до положень ч. 1 ст. 418 ЦК України, становлять право інтелектуальної власності дитини.

Постановка завдання. Інтелектуальна діяльність є однією з найважливіших форм життєдіяльності дитини та виступає потужною рушійною силою її розвитку, яка втілюється та виявляється в певних результатах – інтелектуальних продуктах. Відтак метою статті є дослідження правової природи особистого немайнового права дитини на результати її інтелектуальної, творчої діяльності та способів його здійснення.

Результати дослідження. Ст. 54 Конституції України [2] та ст. 309 ЦК України передбачають, що неповнолітній особі надано право на свободу літературної, художньої, наукової й технічної творчості. Саме через творчість неповнолітня особа може виявити

свої здібності, інтереси, покликання, індивідуалізувати себе в суспільстві, тобто здійснити дії, що породжують дещо якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю, наприклад, писати картини, музику, вірші, твори тощо.

Водночас не будь-яка інтелектуальна діяльність є творчою працею, тоді як будь-який творчий результат виступає продуктом (результатом) інтелектуальної діяльності особистості. У такому контексті є слушною позиція С.А. Сударикова, який відмічає, що серед результатів діяльності людини особливе місце займають результати творчої діяльності, перш за все винаходи та твори науки, літератури та мистецтва, а також промислові зразки, типології інтегральних мікросхем тощо. Рівень результатів творчої діяльності може суттєво відрізнитися, підкреслює автор, тому результати творчої діяльності будь-якого рівня об'єднуються поняттям «результати інтелектуальної діяльності» [3, с. 67].

Ми поділяємо також думку П.М. Цибульова, згідно з якою інтелектуальна діяльність – це творча діяльність, а творчість – це цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю. Чим вищий інтелектуальний потенціал індивідуума, тим цінніші результати його творчої діяльності – інтелектуальна власність [4, с. 11].

Відповідно до ч. 2 ст. 418 ЦК України право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності, до яких ст. 423 ЦК України відносить, по-перше, право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; по-друге, право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; по-третє, інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Водночас ст. 2 Конвенції, на якій засновано Всесвітню організацію інтелектуальної власності [5] та ст. 420 ЦК України визначають, що інтелектуальна власність включає права, до яких відносяться такі: літературні, художні та наукові твори; виконавча діяльність артистів, звукозаписи, радіо- та телевізійні передачі; винаходи у всіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та комерційні позначення; захист від недобросовісної конкуренції, а також усі інші права, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній областях.

Як бачимо, за загальним правилом перелік об'єктів права інтелектуальної власності є досить широким та містить доволі складні об'єкти, тому, ведучи мову про здійснення особистих немайнових прав дитини, доцільно враховувати положення ст. ст. 31 та 32 ЦК України, правовий наліз яких дає можливість стверджувати, що здійснення неповнолітньою особою особистих немайнових прав у сфері права інтелектуальної власності є можливим лише в контексті здійснення нею особистих немайнових прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Тобто неповнолітня особа має право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості. Із цієї позиції законодавець цілком виправдано деталізує об'єкт права інтелектуальної власності дитини, оскільки через її вікові особливості, межі та обсяг розвитку, а також стан фізико-психологічних процесів її організму доцільно говорити саме про результат творчої діяльності неповнолітньої особи в контексті особистого немайнового права.

Водночас варто відмітити, що творча діяльність дитини може й не завершитися створенням саме об'єкту авторського права, оскільки суть творчості неповнолітньої особи полягає не стільки в створенні авторських чи іншого виду творів, скільки в цілеспрямованій та корисній діяльності дитини, завдяки якій вона проявляє свої творчі здібності та створює духовні цінності як для себе, так і для інших осіб.

Вищенаведене дає підстави для розмежування особистого немайнового права неповнолітньої особи на вільний розвиток своєї особистості, здійснення якого супрово-

джується елементами творчої діяльності дитини, проте без створення об'єкта інтелектуальної власності, від особистого немайнового права неповнолітньої особи на результат своєї творчої діяльності, який виступає правоохоронним об'єктом.

Свобода творчості як елемент правового статусу дитини – нове явище, яке ще в повній мірі не осмислене та не має достатньої інтерпретації в суспільстві. Творчу діяльність дитини необхідно розглядати як результат і форму прояву певних особистих відносин, які перш за все виражають внутрішні потреби та інтереси її особистості. Тому, розглядаючи особисті немайнові права, що виникають на підставі створення результатів творчої діяльності, як складову системи особистих немайнових прав дітей, ми маємо всі підстави стверджувати, що зазначені особисті немайнові права неповнолітніх осіб є притаманними їм лише внаслідок здійснення певної поведінки, що визначається суспільством як соціально цінна.

Згадаємо надзвичайно талановиту Ніку Турбіну, маленьку поетесу, яка з чотирьох років почала писати вірші, від яких захоплювало дух у всіх мистецьких колах України та Росії. А з одинадцяти років завдяки невимовній харизмі та бездоганно поставленому від природи голосу та дикції почала зніматися у фільмах відомих режисерів. Саме через цю дитину в середині 80-х рр. заговорили про феномен вундеркінда. Таких талановитих дітей існує не мало, тому, щоб здатність до творчості, яка складає відмінну рису людської діяльності взагалі, стала надбанням кожного й перетворилася на спосіб саморозкриття особистості, необхідні відповідні суспільні умови.

Здійснення неповнолітньою особою права на результат інтелектуальної, творчої діяльності перш за все повинно бути обумовлено не економічним чи соціально-правовим примусом, а свідомим прагненням дитини до вільного прояву своїх здібностей. Наприклад, українська дівчинка-інвалід (синдром ДЦП) Дар'я Безкоста, яка визнана «сумським феноменом» через те, що внаслідок тяжкої дитячої хвороби позбавлена можливості самостійно рухатися, малює картини ногами. При цьому спонукальним фактором, головною метою до їх створення стало бажання дівчинки допомагати онкохворим малюкам, які завдяки виставкам картин Дар'ї отримували кошти на лікування.

Саме в такому історично масштабному контексті слід насамперед розглядати свободу творчості. Адже право не створює свободи творчості, воно закріплює й відображає в специфічній юридичній формі ту сукупність базисних відносин, у якій втілюється вільна творчість громадян нашої країни [6, с. 136]. Тому з'являються додаткові юридичні гарантії, покликані сприяти реалізації свободи творчості дитини й охороні її прав, які пов'язані зі здійсненою нею творчою діяльністю.

Як наслідок, під творчою діяльністю дитини слід розуміти не результат творчої діяльності як такий, а її право на цей результат. Тобто мова буде йти про духовне право дитини на результат її творчої праці, так зване право автора, який має сукупність особистих немайнових (моральних) прав, що не можуть відчужуватися від їхнього власника через їхню правову природу.

Отже, здійснення дитиною наданих їй прав у галузі інтелектуальної діяльності досліджується крізь призму особистих немайнових прав неповнолітньої особи, що виникають на підставі її творчої діяльності – авторства.

У цивілістиці правомірно виділяють два способи виникнення авторства на результат творчості як об'єкта правової охорони. Перший – авторсько-правовий, коли правомочність авторства вважається такою, що виникла внаслідок самого факту створення твору; у цьому випадку правова охорона не вимагає спеціальної юридичної кваліфікації та реєстрації об'єкта – результату творчої діяльності. Авторський твір являє собою об'єктивно виражений продукт духовної творчості, що полягає в індивідуальному науковому, літературному чи художньому втіленні творчих ідей. Він завжди є вираженням особистості автора, і саме автор є єдиним творцем свого твору. Другий спосіб – винахідницько-правовий, за якого право авторства на відкриття, винаходи, раціоналізаторські

пропозиції виникає за умови офіційної державної реєстрації відповідного творчого результату. Цей спосіб не настільки універсальний, як авторсько-правовий, проте він дозволяє забезпечити правову охорону творчих досягнень певного якісного рівня новизни й практичної корисності, у той час як авторське право охороняє твори науки, літератури й мистецтва незалежно від його призначення та гідності [6, с. 34].

Беручи до уваги, що творчий процес знаходиться поза сферою авторсько-правового регулювання, слід відмітити, що юридичні наслідки виникають тут тільки зі створенням об'єктивованого результату – авторського твору. При цьому особисті немайнові права, у тому числі правомочність авторства, набирають чинності з моменту створення твору, а майнові правомочності – під час використання твору, тобто після визнання праці автора такою, що є корисною суспільству й заслуговує на її розповсюдження.

Досліджуючи здійснення неповнолітньою особою наданих їй особистих немайнових права, варто відмітити, що особисті немайнові права дитини на результати її інтелектуальної та творчої діяльності не є тими особистими правами, без яких не може існувати дитина. Оскільки їх здійснення залежить від таланту чи обдарованості неповнолітньої особи і є, на нашу думку, більше винятком, аніж загальноприйнятою нормою для дитини, оскільки стосується не всіх дітей, а лише тих, які мають талант. Як наслідок, здійснення особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності буде індивідуальним у кожному конкретному випадку.

Отже, для дитини-творця результату творчої діяльності ст. 14 Закону України «Про авторське право та суміжні права» [7] встановила перелік особистих немайнових прав автора, до яких належать:

- 1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;
- 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;
- 3) вибирати псевдонім, зазначати й вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;
- 4) вимагати збереження цілісності твору й протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганням на твір, що може зашкодити честі й репутації автора.

Закон наділяє авторів цілим комплексом особистих немайнових прав, реалізація яких забезпечує найбільш повне задоволення особистих та майнових інтересів автора у зв'язку зі створенням та використанням їх творів. Із врахуванням специфіки становлення та розвитку особистості неповнолітньої особи можна виокремити такі притаманні їй особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, як право авторства та право на авторське ім'я, право на обнародування та опублікування твору, право на недоторканість твору, право на його захист.

Разом з тим, наділяючи автора можливістю здійснювати певні дії, визначаються межі його можливої поведінки.

Із цієї позиції норми ЦК України закріплюють право малолітньої особи здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом (ст. 31), і право неповнолітньої особи самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом (ст. 32). Аналіз положень цих двох норм дає підстави стверджувати, що дитина, доки вона є малолітньою, здійснює надані їй особисті немайнові права у сфері права інтелектуальної власності лише за допомогою, через або разом зі своїми законними представниками. А з часу досягнення нею 14 річного віку – самостійно, відповідно до вимог чинного законодавства України.

Здійснення особистих немайнових прав неповнолітньої особи у сфері інтелектуальної діяльності не є виключенням. Відповідно, суб'єктивне особисте немайнове право на результати інтелектуальної, творчої діяльності дитини здійснюється за класичною схемою – шляхом вчинення активних чи пасивних дій, до яких належать такі: 1) можливість здійснення певних дій власне правомочною особою – дитиною; 2) можливість вимагати вчинення певних дій від зобов'язаних осіб, у тому числі охоронний аспект; 3) звернення у відповідні органи за захистом порушеного особистого немайнового права неповнолітньої особи.

Так, серед правових норм, що закріплюють, охороняють і стимулюють творчу діяльність шляхом індивідуалізації її результату, виділяються норми авторського, винахідницького права й права на відкриття, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням та використанням творів науки, літератури й мистецтва, відкриттів, винаходів тощо. Проте норми права самостійно не породжують авторські права та обов'язки: для їх виникнення необхідні певні юридичні факти, тобто створення твору. Адже творчість неповнолітньої особи повноцінно реалізується в авторстві лише на результат її творчої діяльності.

Так, ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» серед підстав виникнення й здійснення авторського права передбачає, що авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення й здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

Погоджуємося з думкою О.П. Сергеева, що право авторства є юридично забезпеченою можливістю особи вважати себе автором твору та можливістю вимагати визнання цього факту від інших осіб [8]. Як наслідок, правомочності авторства містять юридично виважену можливість творця результату творчої діяльності вільно іменувати себе автором і тим самим індивідуалізувати результат своєї творчості.

Відповідно до ст. 438 ЦК України автор має право вимагати зазначення свого імені, заборонити зазначення свого імені чи обрати псевдонім у зв'язку з використанням твору. Водночас ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» надає визначення імені автора, під яким розуміється сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

Таким чином, вказаний закон визначає першочергового суб'єкта авторського права. Оскільки творчість дитини має індивідуальний характер, то їй відповідає й індивідуальний характер авторства, яке закріплюється за чітко визначеним суб'єктом – дитиною. Як наслідок, неповнолітня особа, яка створила твір, іменується його автором уже внаслідок самого факту його створення. Відтак самостійно здійснює особисте немайнове право на результат своєї творчої діяльності. Адже досить надати витвору певну матеріальну форму, наприклад, записати текст твору на папері чи відтворити його на екрані комп'ютера тощо, і дитина набуває виключні авторські права на нього, відповідно, вона й вправі використовувати твір самостійно або дозволяти його використання іншим особам. Зрештою використання неповнолітньою особою права на авторське ім'я здійснюється нею на загальних підставах.

Найбільше складнощів виникає саме на стадії вирішення питання щодо використання дитиною твору, тому що публікувати твір, виконувати чи передавати його тощо – це цільова правоздатність відповідних організацій, автор нею не наділений, конструювання права авторства неповнолітньої особи на використання нею створеного твору носить спірний характер. Тому, коли дитина створює твір, вона здійснює своє право автора на опублікування (відтворення) твору шляхом передачі свого твору певній організації для використання шляхом його видання.

Будь-яке використання твору здійснюється лише за згодою автора, крім випадків, встановлених законом. У ст. 441 ЦК України надано перелік способів використання тво-

ру, зокрема: опублікування (випуск у світ), відтворення будь-яким способом та в будь-якій формі, переклад, переробка, адаптація, аранжування тощо, публічне виконання, продаж, передання в оренду тощо. Зазначений перелік не є вичерпним.

Як бачимо, термін «використання» в законодавстві застосовується як узагальнюючий та такий, що охоплює всі випадки реального застосування авторських творів. Відтак правомочність використання твору неповнолітньою особою розкривається переважно через поняття «опублікування, відтворення та розповсюдження».

Так, ст. 442 ЦК України містить поняття випуску твору у світ: твір вважається опублікованим (випущеним у світ), якщо він будь-яким способом повідомлений невідзначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації.

Це право може бути здійснене лише один раз, про що зазначено в ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», оприлюднення (розкриття публіці) твору – здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права й (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

Наступною правомочністю автора є право на відтворення, під яким на підставі аналізу положень Закону України «Про авторське право і суміжні права» слід розуміти різноманітні способи відтворення опублікованого раніше твору, зокрема видання літературного твору, виготовлення копій опублікованого твору тощо. Головне, щоб таке відтворення відповідало закону та не передбачало внесення будь-яких змін до твору. Отже, відтворення – це використання твору в тому вигляді, у якому його було першочергово опубліковано без зміни його форми.

Останньою правомочністю неповнолітньої особи як автора твору є право на розповсюдження свого творіння, під яким Закон України «Про авторське право і суміжні права» розуміє будь-яку дію, за допомогою якої об'єкти авторського права й (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, у тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів із будь-якого місця й у будь-який час за власним вибором.

Вищенаведене дає підстави стверджувати, що здійснення дитиною права авторства самостійно можливе лише стосовно створення твору та його найменування. Вчинення ж інших складових права авторства можливе лише шляхом участі інших осіб, тому що створення твору надає дитині можливість довести результат своєї праці широкому загалу – читачам, глядачам, слухачам тощо. Автор має право самостійно використовувати свій витвір у тому сенсі, що саме йому надане право вільно вирішувати, чи готовий твір, на яких умовах його може бути передано для використання, спосіб його опублікування тощо. Водночас використання твору може бути здійснене тільки через державні чи суспільні установи. Автор не наділений монопольним правом на результат своєї творчої діяльності.

Таким чином, неповнолітня особа та зобов'язані на забезпечення здійснення її особистих немайнових прав особи знаходяться в правовідносинах не лише між собою, але й із державними та суспільними організаціями, які дозволяють уповноваженій особі (дитині-автору) здійснювати певні дії та забезпечують їх здійснення шляхом встановлення відповідної поведінки зобов'язаних осіб.

Можливість вважатися автором твору передбачає й наявність можливості вимагати від інших осіб відповідної поведінки, адже жоден автор, тим паче дитина, сам не в змозі проконтролювати, як використовується його творіння.

Із цією метою ст. 439 ЦК України передбачила можливість забезпечення недоторканості твору шляхом протидії автора будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі

та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо. Навіть у разі смерті автора недоторканність твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності такого уповноваження недоторканність твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами.

На міжнародному рівні право на недоторканість і цілісність твору разом із правом авторства визначається Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів, яка постановлює: «Незалежно від майнових прав автора й навіть після уступки цих прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншим змінам цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, яке здатне завдати шкоди честі й репутації автора» [9].

Забезпечення недоторканості твору є особливо актуальним у відносинах, де автором виступає неповнолітня особа, яка через відсутність знань, умінь та досвіду у видавничій сфері автоматично стає жертвою переробки її творіння, адже віднайдеться чимало «дорослих» критиків, які намагатимуться виправити чи відкоригувати твір таким чином, що він втратить свою безпосередність та індивідуальність, а інколи й зміст. Тому в такому контексті погоджуємося з позицією Р.О. Стефанчука, що основне призначення цього права слід вбачати не тільки в захисній функції, але й в регулятивній [10, с. 495]. Адже, як справедливо зазначається в літературі, у змісті цього права необхідно перенести акцент із права автора вимагати певну поведінку від зобов'язаних осіб (негативний аспект) на можливість автора самому вчиняти певні дії (активний аспект). При цьому, здійснюючи це право, особа не може передати повноваження (як активного, так і пасивного типу) після його здійснення іншим особам. Тобто таке право «означає <...> що лише сам автор має право вирішити питання про зрілість свого твору, а значить, йому одному повинно належати й право вносити зміни і доповнення до твору...» [11, с.130].

Крім того, право автора на недоторканість твору безпосередньо пов'язане з особистістю автора, яка проявляється безпосередньо в самому творі. Неповнолітня особа має право вимагати особисто або через своїх законних представників, щоб її думки, які були втілені в творі, не видозмінювались, не спотворювались, а суспільство вправі претендувати на користування результатами творчості людського розуму в їх первинних формах. Це право разом із правом на оприлюднення й правом на визнання авторства є основними особистими немайними правами автора на твір [3, с. 225].

Висновки. Кожна неповнолітня особа має право звернутися до суду за захистом свого оспорюваного чи порушеного права інтелектуальної власності. До цих прав можуть бути застосовані як загальні способи захисту цивільних прав, припинення дії, яка його порушує, відшкодування збитків тощо, так і специфічні – властиві лише для прав інтелектуальної власності.

Підсумовуючи вищесказане, варто відзначити, що результати інтелектуальної, творчої діяльності дитини є невід'ємним елементом особистих немайнних відносин за її участю, які вона здійснює за допомогою вчинення активних дій самостійно чи за допомогою зобов'язуючих осіб.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72. – С. 15.
3. Судариков С.А. Право интеллектуальной собственности : [учебник] / С.А. Судариков. – М. : ТКВ Вел-си, Изд-во Проспект, 2008. – 368 с.
4. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності : [навчальний посібник] / П.М. Цибульов. – К. : Інститут інтелектуальної власності і права, 2003. – 172 с.

5. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
6. Гаврилов Э.В. Право на обнародование произведения / Э.В. Гаврилов // Хозяйство и право. – 2011. – № 4. – С. 30–37.
7. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
8. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации / А.П.Сергеев. – М. : Теис, 1996. – 704 с.
9. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75. – С. 173.
10. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : [монографія] / Р.О. Стефанчук ; відп. ред. Я. М. Шевченко. – К. : КНТ, 2008. – 626 с.
11. Серебровский В.И. Вопросы советского авторского права / В.И. Серебровский. – М. : Из-во академии наук СССР, 1956. – 284 с.

